

Handlingsplan för Örebro som Europas teckenspråks- huvudstad 2017-2019

PROGRAM

Uttrycker värdegrund och önskvärd utveckling av verksamheten.

POLICY

Uttrycker ett värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

STRATEGI

Konkretiserar ett program eller en policy och utgör en grund för Prioritering.

HANDLINGSPLAN

Beskriver konkreta mål och åtgärder.

RIKTLINJER

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande.

Beslutad av Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt, den 10 oktober 2017, § 66

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt

Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Planerare för mänskliga rättigheter

Sammanfattning

I början av 2010 deklarerade sig Örebro som Europas teckenspråkshuvudstad. Som grund för deklARATIONEN ligger en avsiktsförklaring undertecknad av Örebro kommun, dåvarande Örebro läns landsting och Regionförbundet Örebro, Örebro universitet samt Specialpedagogiska skolmyndigheten.¹ Avsiktsförklaringen anger att undertecknarna förbinder sig att följa den svenska språklagen från 2009 i vilken teckenspråk jämställs med övriga fem nationella minoritetsspråk.² Åtagandena handlar övergripande om att på olika sätt stärka kunskapen om svenskt teckenspråk i såväl de egna organisationerna som i samhället i stort.

Under 2012 påbörjades ett arbete med att formulera en handlingsplan för kommunens arbete med teckenspråksfrågor. Det hade sedan avsiktsförklaringen undertecknats vuxit fram ett behov av att konkretisera innebörden av förklaringens viljeinriktning. Här har brukarna av svenskt teckenspråk och deras organisationer varit viktiga för att driva på arbetet. Handlingsplanen antogs 2013 och skulle gälla för 2014-2015. Strax efter att handlingsplanen antagits stärktes den kommunala organisationen via samarbete med det teckenspråkiga civilsamhället för att underlätta implementeringen av planen.

Under 2015 gjordes en uppföljning av handlingsplanen och det beslutades under samma år att den skulle genomgå en revidering. Syftet är att ange Örebro kommuns ambitionsnivå till och med utgången av 2019. Planen har tagits fram i samråd med teckenspråkiga intresseorganisationer och via tre medborgardialoger där synpunkter från en bred teckenspråkig målgrupp inhämtats. Den har även som färdigt förslag remissbehandlats.

Den nya handlingsplanen innehåller insatser inom flera olika områden. Olika utbildningsinsatser syftar till att stärka kunskapen i Örebro kommun om teckenspråk och de teckenspråkigas situation. Delar av utbildningen ska också ges till politiker. Ett annat viktigt inslag är en förbättrad och utvecklad dialog och kunskapsinhämtning från de teckenspråkiga och deras organisationer i civilsamhället. Detta ska stärka kvaliteten i bemötandet av de teckenspråkiga i kontakterna med kommunen samt öka möjligheterna att relevanta politiska beslut tar hänsyn till de teckenspråkigas önskemål och förutsättningar. Handlingsplanen föreslår också en resursmässig förstärkning av teckenspråkig kompetens i nyckelpositioner i den kommunala organisationen.

¹ Örebro läns landsting och Regionförbundet Örebro har från och med 1 januari 2015 gått ihop i Region Örebro län.

² De övriga fem nationella minoritetsspråken är finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Bakgrund	5
Begrepp och definitioner	6
Övergripande målsättningar.....	7
<i>Avsiktsförklaringen</i>	7
<i>Övriga måldokument</i>	7
Handlingsplanens syfte	7
Handlingsplanens målområden	8
Uppställning och avgränsningar.....	8
Uppföljning	8
Strategiområde 1 – Hållbar tillväxt	9
Strategiområde 2 – Människors egenmakt	11
Strategiområde 3 – Barn och ungas behov.....	12
Strategiområde 4 – Trygg välfärd	13
Framtida insatser.....	14

Inledning

Bakgrund

Den 11 mars 2010 deklarerade Kommunfullmäktiges dåvarande ordförande Lars O Molin (KD) Örebro som Europas teckenspråkshuvudstad. Det skedde vid en konferens – Har du något att säga? Se då till att folk kan höra! – i samband med jubileumsfirandet av att det var 200 år sedan riksdagen i Örebro valde Jean Baptiste Bernadotte som Sveriges tronföljare.

Som stöd för deklARATIONEN låg en avsiktsförklaring, undertecknad av Örebro kommun, Örebro läns landsting, Örebro universitet, Regionförbundet Örebro och Specialpedagogiska skolmyndigheten.³ Syftet med avsiktsförklaringen var att ge det kommande arbetet med teckenspråkiga medborgare fäste hos fler offentliga aktörer. Den gemensamma avsiktsförklaringen stödjer sig på Språklagen från 2009 i vilket svenskt teckenspråk jämföras med övriga fem nationella minoritetsspråk.⁴ I avsiktsförklaringen lyfter intressenterna fram sex åtaganden som tillsammans ska utgöra en viljeinriktning. Åtagandena handlar övergripande om på olika sätt stärka kunskapen om svenskt teckenspråk i både de egna organisationerna och i samhället i stort.

Tre år efter avsiktsförklaringen togs en handlingsplan fram för Örebro som Europas teckenspråkshuvudstad 2013-2014 för att konkretisera innebörden av avsiktsförklaringens viljeinriktning. 2015 tog kommunstyrelsen beslut om att revidera handlingsplanen och syftet är att ange Örebro kommuns ambitionsnivå till och med utgången av 2019. Handlingsplanen innehåller aktiviteter mot vilka uppföljning och utvärdering ska kunna göras.

Den reviderade handlingsplanen har tagits fram i samråd med teckenspråkiga intresseorganisationer och via tre medborgardialoger där synpunkter från en bred teckenspråkig målgrupp inhämtats. Som exempel kan nämnas barn, ungdomar, pensionärer, dövblinda, teckenspråkiga med flerfunktionsnedsättning med flera. Handlingsplanen tar avstamp i den tidigare handlingsplanen samt från en uppföljningsrapport som gjorts under 2015 för att följa upp arbetet utifrån den första handlingsplanen.

³ Örebro läns landsting och Regionförbundet Örebro har från och med 1 januari 2015 gått ihop i Region Örebro län.

⁴ De övriga fem nationella minoritetsspråken är finska, meänkieli, samiska, romani chib och jiddisch.

Begrepp och definitioner

Ambitionen att utveckla kommunens verksamheter som Europas teckenspråkshuvudstad förutsätter att den kommunala organisationen har ett gemensamt språkbruk och förståelse av de begrepp som är centrala för att förstå förutsättningar och villkor för teckenspråkiga. Nedan följer definitioner av sådana begrepp:

Begrepp	Definition
Teckenspråkiga medborgare	Personer som har svenskt teckenspråk som modersmål eller som använder sig av svenskt teckenspråk. Exempel på teckenspråkiga medborgare är döva, hörselskadade, personer med dövblindhet, barn till döva eller hörselskadade föräldrar, CODA (se nedan), syskon till döva barn, döva och hörselskadade personer med flerfunktionsnedsättning och hörande som använder teckenspråk. Dessa grupper uppstår olika kulturella identiteter med den gemensamma nämnaren svenskt teckenspråk.
CODA	Children Of Deaf Adults – barn som växer/vuxit upp med döva eller hörselskadade föräldrar.
Teckenspråksperspektiv	Varje teckenspråkig medborgare och frågor som berör det svenska teckenspråket ska bemötas utifrån ett teckenspråksperspektiv, något som idag ofta bemöts utifrån medicinskt- och/eller funktionsnedsättningsperspektiv. Detta sker ofta på grund av okunskap. Att arbeta utifrån ett teckenspråksperspektiv innebär ett arbetssätt som tar hänsyn till och bemöter den teckenspråkiga medborgarens rättigheter till teckenspråk och den, med teckenspråket, tillhörande kulturella identiteten.
Dövkultur	Dövkultur har funnits i alla år som det funnits döva teckenspråkiga grupper. Det unika med dövkultur är att den inte är arvsbärande som hos andra minoritetsgrupper. Det beror på att majoriteten av döva barn föds av hörande föräldrar. Döva uppfattar oftast sig själva som en social och språklig folkgrupp med ett eget språk. Den döva folkgruppen har i övrigt många likheter med de övriga minoritetsspråkgrupperna i Sverige. Att dövkultur ändå existerar visar hur stark sammanhållningen är. Dövkompentensen förs vidare från en döv person till en annan döv person, som en andra familj. Inom dövkulturen finns kunskaperna kring hur en hanterar livet som döv, förebygger hinder som finns i samhället samt utvecklar innovativa lösningar med syfte att lyfta dövas livskvalitet. Döva har också utvecklat egna sociala normer samt egna värderingar trots att döva lever i det svenska hörande samhället. Dövkultur är en term som beskriver den teckenspråkiga folkgruppens naturliga känsla av att få träffa andra likasinnade med samma språkkulturella livsstil. Ett sammanhang där en känner sig hemma och där en uppfyller sina naturliga sociala grundprinciper. Dövkulturens grundprinciper är lika oavsett vilket land den döva personen kommer från. Hörande barn till döva föräldrar och andra nära anhöriga, vänner eller yrkesfolk inom den teckenspråkiga världen som identifierar sig med dövkulturen. Döva är bi-kulturella och anser sig tillhöra dövkulturen men ser sig också som svenskar. Döva lever därför i både dövkulturen och i den svenska kulturen.
Språk- och kulturkompetens i svenskt teckenspråk	Person som behärskar svenskt teckenspråk och är insatt i olika teckenspråkiga medborgares kulturella identiteter. Se definitionen ”teckenspråkiga medborgare”.

Övergripande målsättningar

Avsiktsförklaringen

En viktig grund för Örebro kommuns arbete med teckenspråksfrågor är den avsiktsförklaring som skrevs under 2010. Undertecknarna av avsiktsförklaringen har påbörjat ett gemensamt utvecklingsarbete baserat på de sex identifierade åtaganden som avsiktsförklaringen innehåller. Dessa är:

- Vi följer språklagen från 1 juli 2009 och verkar för utveckling och användning av svenskt teckenspråk.
- Vi synliggör det svenska teckenspråket i samhället.
- Vi uppmuntrar personer som är intresserade av svenskt teckenspråk eller behöver sådan kunskaper i sitt yrke att studera det.
- Vi uppmärksammar behovet av svenskt teckenspråk i våra organisationer.
- Vi deltar i det regionala, nationella och internationella arbetet för att underlätta vardagen för teckenspråkiga medborgare.
- Vi verkar för kompetensutveckling av vår personal för att öka kunskapen om teckenspråkiga medborgare.

Övriga måldokument

De övriga mål som vägleder arbetet med Örebro som teckenspråkshuvudstad återfinns i kommunens Övergripande Strategi och Budget (ÖSB) och kan dels uttolkas från de generella skrivningar som finns kring de fyra olika strategiområdena och dels utifrån skrivningarna under rubriken Europas teckenspråkshuvudstad. Där anges bland annat att Örebro kommun ska ha en hög trovärdighet i det teckenspråkiga samhället och att det är viktigt att det finns teckenspråkig personal som företräder kommunen. För att nå målsättningen framhålls att teckenspråk ska behandlas på samma sätt som andra modersmål i skolan, att handlingsplanen för Örebro som Europas teckenspråkshuvudstad ska revideras i samarbete med berörda externa intressenter samt att riktade kompetensutvecklingsinsatser ska genomföras i delar av kommunens verksamheter.

Handlingsplanens syfte

Handlingsplanen syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat och målinriktat aktivt arbete i kommunen rörande frågor kring svenskt teckenspråk. Den politiska ambitionen är att Örebro ska vara Europas ledande teckenspråksstad vilket kommer till uttryck genom deklARATIONEN om Örebro som Europas teckenspråkshuvudstad. Ambitionerna ligger väl i linje med målet att Örebro ska vara Skandinaviens mest attraktiva medelstora stad och att teckenspråkiga invånare ska uppleva att de får likvärdiga levnadsvillkor som övriga invånare. Svenskt teckenspråk kan uppfattas både som en minoritetsfråga och som en tillgänglighetsfråga. Som en minoritetsfråga handlar arbetet om att stärka gruppen teckenspråkiga och den teckenspråkiga kulturen. Som en tillgänglighetsfråga handlar arbetet framförallt om att tillgängliggöra samhällets service och tjänster på ett sådant sätt att teckenspråkiga upplever att de har levnadsvillkor likvärdiga övriga medborgares villkor. I handlingsplanen görs ingen uppdelning mellan aktiviteter som knyter an till respektive synsätt. Istället lyfts olika prioriterade målområden kopplade till Örebro kommuns Strategiområden. Dessa är hållbar tillväxt, människors egenmakt, barn och ungas behov samt trygg välfärd.

Handlingsplanens målområden

Arbetet med att skapa likvärdiga villkor för teckenspråkiga i Örebro kommun rör de strategiområden som kommunen arbetar utifrån och de olika åtgärder som finns formulerade i handlingsplanen ligger i linje med de mål som finns i Örebro kommuns övergripande strategi och budget (ÖSB). Ytterligare mål kan utläsas ur den deklaration som angivits ovan. Målsättningarna i deklarationen är delvis generella till sin karaktär och har sin utgångspunkt i Språklagen från 2009 medan målsättningarna i ÖSB är mer preciserade. Sammantaget kan de två dokumenten sägas innehålla 8 olika målsättningar som sammanfattningsvis kan beskrivas i fyra olika punkter:

- Örebro kommun ska verka för att teckenspråk uppmärksammas internt i kommunen och externt i samhället.
- Örebro kommun deltar i regionalt, nationellt och internationellt arbete för att underlätta vardagen för teckenspråkiga medborgare.
- Genomföra riktade kompetensutvecklingsinsatser i de kommunala verksamheterna för att öka kunskapen om teckenspråkiga medborgare och för att säkerställa service på lika villkor.
- Förstärka den kommunala organisationen med språk- och kulturkompetens.

De övergripande målsättningarna relateras till målgruppen teckenspråkiga medborgare vilket ligger till grund för formuleringen av prioriterade områden och konkreta aktiviteter i handlingsplanen. Detta beskrivs kort under respektive strategiområde.

Uppställning och avgränsningar

Handlingsplanen är skriven utifrån de fyra strategiområden som fullmäktige lagt fast för mandatperioden och som anges i Övergripande strategi och budget. Utifrån det arbete som är gjort i samverkan med organisationer och medborgare som är en del av det teckenspråkiga samhället har förslag på ytterligare ett antal olika aktiviteter framkommit. I flera fall är aktiviteterna relevanta att genomföra men inte möjliga att implementera genom denna handlingsplan.

Uppföljning

Planen ska följas upp övergripande genom årlig rapportering till KSU samt genom en detaljerad uppföljning vid planperiodens slut. Den detaljerade uppföljningen bör genomföras i form av en temarapport som beskriver planens genomförande, gör en analys av åtgärdernas resultat samt föreslår justeringar inför kommande handlingsplan.

Strategiområde 1 – Hållbar tillväxt

Tillväxten är central för att Örebro kommun även i framtiden ska kunna anta och klara de utmaningar vi ställs inför. Tillväxten måste ske på ett sådant sätt att den är hållbar vilket betyder att alla medborgare ska kunna ta del av tillväxten och gynnas av den. Det innebär bland annat att Örebro kommun ska vara en öppen och tillgänglig kommun för alla medborgare och att kontakten med kommunen ska präglas av hög kvalitet. Teckenspråkiga medborgare ska kunna ha kontakt med kommunen utifrån sina egna förutsättningar och kontakten ska ske på ett professionellt sätt där de kommunala företrädarna har kunskap om och förståelse för de teckenspråkigas vardag.

Prioriterade områden:

- Service på lika villkor
- Kvalitetssäkrad tolkning

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Utbildning riktad till politiker	2017-2018	Samtliga nämnder	Med syfte att ge grundläggande kompetens kring teckenspråk, dövkultur samt dövhistoria.
Utbildningsinsatser inom MR-utbildningen riktade mot verksamheter som möter teckenspråkiga medborgare.	2018	Samtliga nämnder	
Utreda om kommunen ska anställa egna teckenspråkstolkare.	2018	Kommunstyrelsen	En utredning kan visa på det mest långsiktigt hållbara alternativet för tolkanvändning inom Örebro kommun.
Utreda förutsättningarna för skapandet av ett resursteam och eventuellt behov av teckenspråkiga samhällsvägledare.	2017-2018	Kommunstyrelsen	Om och hur ett eventuellt resursteam ska formis behöver utredas. Teckenspråkiga samhällsvägledare och resursteamets utformning och funktion är frågor som behöver utredas tillsammans då de olika delarna kommer ha kopplingar till varandra och till Servicecenter. Till utredningen behöver teckenspråkskompetens kopplas.

Utreda möjligheterna att via arbetsmarknadsåtgärder erbjuda teckenspråkiga ungdomar arbetspraktik.	Våren 2018	Kommunstyrelsen och programnämnd för barn och utbildning	Om och i vilka former sådan åtgärder kan erbjudas behöver utredas. Det finns idag inga särskilda arbetsmarknadsstöd riktade specifikt till gruppen teckenspråkiga.
Teckenspråksforum – fortsatta träffar minst tre gånger per år med Örebro kommun och offentliga aktörer i regionen.	2017-2019	Kommunstyrelsen	Kostnaden är tolk i samband med träffarna, 3 tillfällen x 4 timmar x 6 tolkar x 700 kr/tim., totalt ca 50 000 kr. Inom ramen för befintliga tjänster.
Fördjupa samverkan med övriga intressenter av avsiktsförklaringen. Minst två möten per år.	2017-2019	Kommunstyrelsen	De olika avtalsparterna behöver uppdatera varandra om vad som pågår i de respektive verksamheterna och diskutera eventuella samarbeten.

Strategiområde 2 – Människors egenmakt

Människors möjlighet att påverka sin egen vardag ska öka och det gäller även för teckenspråkiga medborgare. En viktig del av möjligheten att påverka utgörs av dialogen mellan Örebro kommun och medborgarna som ska underlättas för alla och av möjligheten att väja utförare av olika tjänster.

Prioriterade områden:

- Dialog med teckenspråkiga medborgare
- Stärka det teckenspråkiga civilsamhället

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Medborgardialog	2018	Samtliga nämnder	Vid medborgardialoger ska möjlighet till teckenspråkstolk finnas. Inom ramen för befintliga resurser. (Varje dialog kräver ca 2 tolkar x 3 timmar x 700 kr = 4 200 kr per medborgardialog. De verksamheter som har många medborgardialoger kan behöva resursförstärkning)
Skapa ett nytt samråd för nationella minoriteter och minoritetsspråk	2017-2019	Kommunstyrelsens utskott för näringsliv och tillväxt	I samrådet ska förtroendevalda, sverigefinnar, romer och teckenspråkiga företrädare ingå. Beslut om samrådets skapande är taget i KSU 12 september 2017.

Strategiområde 3 – Barn och ungas behov

Alla barn förtjänar en god barndom och en trygg och utvecklande skolgång. Genom tidiga insatser och förebyggande arbete med såväl fysisk som social och psykisk ohälsa, kan fler teckenspråkiga barn och unga få en bra uppväxt och ett mer hälsosamt liv. En meningsfull fritid med möjligheter till eget engagemang bidrar till livskvalitet. Rätten till teckenspråksutbildning och fritidsverksamhet på svenskt teckenspråk är viktiga grundpelare i detta arbete.

Prioriterade områden:

- Utveckla teckenspråkiga ungdomars skolgång.
- Utveckla och förstärka teckenspråkiga ungdomars möjlighet till en meningsfull och utvecklande fritid.

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Skapa en hållbar planering för teckenspråkig fritidsgård för barn och ungdomar i grundskolan.	2017-2019	Kulturnämnden	Fritidsgården är riktad till teckenspråkiga ungdomar i grundskoleålder och har personal med språk och kulturkompetens. Verksamheten, som idag drivs av Scenit, är beviljad bidrag för att driva fritidsgård 2 dagar/vecka.
Initiera förstudie och kartlägga behov av en grundskola med teckenspråksprofil	2018	Kommunstyrelsen	En möjlighet att kunna samla elever med gemensamt språk och skapa en möjlighet att välja en teckenspråkig skola för alla unga som vill. Vid utredningen ska tillses att språk- och kulturkompetens finns med.
Fortsätta att utreda förutsättningarna för samverkan med SPSM kring ny grundskola	2018 - 2019	Programnämnd barn och utbildning	
Utreda förutsättningar för teckenspråkiga resurser på familjecentral	2018 – 2019	Kommunstyrelsen	

Strategiområde 4 – Trygg välfärd

Alla medborgare som behöver stöd av Örebro kommun ska känna att de erbjuds en god och trygg omsorg och likvärdiga tjänster. Kommunen ska erbjuda en hög kvalitet och valfrihet. Det innebär att kommunen ska verka för att såväl kommunal som privat verksamhet som utför välfärdstjänster ska erbjuda teckenspråkiga medborgare stöd utifrån sina behov. Naturliga teckenspråksmiljöer skapar delaktighet, trygghet och livskvalitet.

Prioriterade områden:

- Underlätta för äldre teckenspråkiga medborgare att kunna ta del av de offentliga välfärdstjänsterna.

Aktivitet	Tidpunkt	Ansvarig	Kommentar
Utredning av möjlighet att etablera äldrevägledare på svenskt teckenspråk	2018	Programnämnd social välfärd	Utreda om hur införandet av äldrevägledare kan ske. Ett införande av äldrevägledare bör samordnas med införandet av ett eventuellt resursteam.
Utredning om förutsättningar för en mobil teckenspråkig hemtjänst	2017 - 2018	Programnämnd social välfärd	Finns inget uppdrag idag inom hemvården. Utredning bör göras kring hur en mobil enhet ska vara utformad och vilken roll denna ska ha.
Utredning om vilka verksamheter som behöver stärkt teckenspråkskompetens	2018	Kommunstyrelsen och Programnämnd social välfärd.	Utvärdering och slutrapport av Samverkan för teckenspråkiga, SÖT, visar bland annat att; "[...] missbruksvården och socialpsykiatrien är exempel på verksamheter viktiga att komplettera med teckenspråkig kompetens. Detta för att kunna erbjuda och säkerställa ett likvärdigt stöd till teckenspråkiga individer, som till hörande."

Framtida insatser

Inom en rad områden behövs framöver insatser för att trygga teckenspråkiga medborgares likvärdiga möjligheter till kommunal service och kommunala tjänster. För att insatserna ska säkerställa att de kommunala målsättningarna uppfylls är det viktigt att de utformas på ett funktionellt sätt och att samverkan sker där så är möjligt och nödvändigt. För att säkerställa detta behöver en översyn göras samlat för vilka insatser som är aktuella, hur de ska utformas samt hur olika insatser kan vara relaterade till varandra. Under återstoden av innevarande mandatperiod är därför många av förslagen i handlingsplanen riktade i form av utredningar eller översyner. Målet är att utredningarna ska ge en god grund för de insatser och aktiviteter som kan bli aktuella under kommande mandatperiod.

Inom ramen för det förberedande arbetet med handlingsplanen, i form av samråd med teckenspråkiga intresseorganisationer, via tre medborgardialoger samt två remissmöten, har en mängd olika förslag framkommit som kan utgöra en grund för det fortsatta och utvecklade arbetet med teckenspråksfrågor i Örebro kommun. De förslag som inte finns med i den nu aktuella handlingsplanen har sparats för att vara en grund till viljeinriktning för kommande handlingsplan 2020-2022.